

CONFERENCE PROCEEDINGS
July 27-28, 2020
Tashkent, Uzbekistan

International online conference
**PSYCHOLOGY SCIENCE AND
YOUTH DEVELOPMENT**

**ПСИХОЛОГИЯ ФАНИ ВА
ЁШЛАРНИНГ РИВОЖЛАНИШИ**
Халқаро онлайн конференция

МАҚОЛАЛАР ТЎПЛАМИ
2020 йил, 27-28 июль
Тошкент, Ўзбекистон

 <http://ips2020.uz/>

 https://t.me/IPS_in_UZBEKISTAN

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРИЛИГИ
МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ
ИЖТИМОЙ ФАНЛАР ФАКУЛЬТЕТИ
ПСИХОЛОГИЯ КАФЕДРАСИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНИШ ВАЗИРЛИГИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИЧКИ ИШЛАР ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ШАҲАР БОШ БОШҚАРМАСИ

“ПСИХОЛОГИЯ ФАНИ ВА ЁШЛАРНИНГ РИВОЖЛАНИШИ”

*Халқаро илмий – амалий онлайн конференция материаллари
(27-28 июль, 2020 йил)*

MINISTRY OF HIGHER AND SECONDARY SPECIALIZED
EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN
DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY OF
THE NATIONAL UNIVERSITY OF UZBEKISTAN
MINISTRY OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF
THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN
MAIN DEPARTMENT OF TASHKENT CITY OF
THE MINISTRY OF INTERIOR AFFAIRS

“PSYCHOLOGY SCIENCE AND YOUTH DEVELOPMENT”

*Proceedings of the international scientific-practical online conference
(July 27-28, 2020)*

ТОШКЕНТ – 2020

МУҚАДДАС ҚАДАМЖОЛАР ТОПОГРАФИЯСИНИНГ МУҲИМ МАСАЛАЛАРИ

Жўраева Н.О.

БухДУ катта ўқитувчи

Бухоро шаҳри муқаддас қадамжолари топографияси ҳақидаги масала ҳар доим тадқиқотчилар диққат марказидаги мавзулардан бири бўлиб келмоқда. Бухоро шаҳри мазорларининг ҳам ўзига хос тарихий топографик тараққиёти бўлиб, бу тараққиёт бевосита Бухоро шаҳри деворларининг қурилиши, қайта қурилиши, унинг алоҳида қисмларининг ўзгариши ва унинг айрим қисмларини кўчириш жараёнлари билан боғлиқ ҳолда содир бўлган. Негаки кўпчилик ҳолатларда мазорлар шаҳар деворларидан ташқарида вужудга келтирилган. Табиийки, аҳолининг демографик ўсиб бориши натижасида шаҳар кенгайиб борган. Шаҳарнинг кенгайган қисмида муҳофаа девори қурилаётганда муқаддас қадамжолар инобатга олинганми, уларга даҳл қилмасликка ҳаракат қилинганми, муқаддас қадамжолар шаҳар ҳудудининг кенгайишига, ёки аксинча, уни муайян территориал ҳажмда сақлаб қолишга таъсир кўрсатганми?

Шаҳарнинг кенгайган қисми хавфсизлигини таъминлаш мақсадида 849-850 йилларда, Бухоро шаҳрида работнинг биринчи деворидан кейин яна бир ташқи девор қурилди, бу девор рабод, Арк ва Шаҳристонни бир доирада ўраб турган¹ Демак, Бухоро қадимги учта қисмини ҳам ўз ичига олган ягона ташқи девор ҳалқаси билан ўраб олинган. Тадқиқотчилар бу девор ичида шаҳар VIII аср бошларига қараганда 5 баравар катта бўлганлигини таъкидлашади². Демак, шаҳар катталашган бўлса, қайси мазорлар шаҳар ичида ва девор ташқарисида қолди.

Бу даврда Бухоро шаҳри ичида девордан ичкарида Хўжа Нуробод мазори, афсонавий шоҳ Сиёвуш қабри жойлашган. Бухоро шаҳри деворидан ташқарида Хўжа Солор, Майдана дарвозасидан ташқари йирик мазор, машҳур Исмоил Сомоний мақбараси, фикҳшунос олим Абу Ҳафс Кабир Бухорий зиёратгоҳлари жойлашган. Шаҳарнинг муҳим қисмига айланган Бухоро Работи 11 та дарвозадан иборат муҳофаа девори билан ўралган эди.

Тадқиқотчилар томонидан работнинг биринчи девори сақланиб қолинмаганлиги, аммо работнинг иккинчи деворининг чегаралари ва унинг ўн битта дарвозалари ҳозирги шаҳар ичида жойлашган ва қачонлардир работ биринчи деворининг дарвозаларидан ташқарида бўлган эски қабристонлар ҳалқаси бўйлаб кузатилиши мумкинлиги таъкидланилади³. Мазкур давр шаҳар чегаралари ва шаҳар девори акс эттирилган тарихий-топографик

¹ Ремпель Л.И. Далёкое и близкое записи-Страницы жизни, быта, строительного дела, ремесла и искусства Старой Бухары.-Т.:Гафур Гулям, 1982.-Б.106.

² Беленицкий А.М., Бентович И.Б., Большаков О.Г. Средневековый город Средней Азии.-Л.: Наука,1973.-Б.239.

³ Ремпель Л.И. Далёкое и близкое записи-Страницы жизни, быта, строительного дела, ремесла и искусства Старой Бухары.-Т.:Гафур Гулям,1982.-Б.106.

хариталарда кўпгина мазорлар шаҳар деворларидан ташқарида жойлашганлигини кўриш мумкин.

Шаҳарда ижтимоий ҳаёт давом этиб, вақт ўтиши билан шаҳар майдони янада кенгайган. Унинг атрофида, шаҳар девори ташқарисида, янги топографик объектлар: кўча, гузар ва маҳаллалар қад кўтарган. Бу ўз навбатида шаҳарни яна бир девор билан ўраб олиш заруриятини келтириб чиқарган. Бу даврда ўзбек хонлари Абдулазизхон (1504-1549), кейин Абдуллохон (1557-1598) шаҳарни қайта қуриш билан шуғулланишган. Абдулазизхон, даврида, работнинг янги деворлари қурилди. Унинг деворлари Хўжа (Хожиён) дарвозасидан шимол томонга борадиган ғарбий қисмини ҳисобга олмаганда, сўнгги асрлардаги шаҳар девори чегараларига тўғри келади. Манбаларда 16 аср шайбоний Абдуллохон даврида Бухоро шаҳри бир мунча кенгайганлиги, хоннинг фармони билан шаҳар девори ва ҳарбий истехкомлар қайтадан қурилганлиги, шунингдек, шаҳарда мадраса, карвонсарой, ҳонақолар ва янги расталар барпо қилинганлиги, шаҳарлар ўртасидаги савдо йўлларида тим (Абдуллахон тими), кўчалар чорраҳаси устига гумбазтоқлар, ҳаммомлар, карвон йўлларида сардобалар, карвонсаройлар, кўприклар қурилганлиги таъкидланилади. Абдулазизхон деворининг ғарбий қисми Абдуллахон томонидан бузиб ташланиб, ўрнида проспект ташкил этилди. Янги девор ғарбга, сўнгги девор чегараларига (19 аср), шу жумладан шаҳар ичидаги қудратли Жуйбар шайхларининг уйларигача сурилди. Шайх Жалол, Қорақўл, Ширгарон ва Талипоч дарвозалари қурилди¹. Шайх Жалол дарвозаси XVI асрнинг мозаик безаклари билан сақланиб қолган, қолган дарвозалар қайта-қайта таъмирланган. Шаҳар яна бир мудофаа девори билан ўраб олингандан сўнг Хўжа Ғунжори, Шайх Жалол, Шайх Рангрез мазорлари девор ичкарасида жойлашди. IX асрда Бухоро шаҳри деворидан ташқарида бўлган Хўжа Солор, Майдана дарвозасидан ташқари йирик мазор, машҳур Исмоил Сомоний мақбараси, фикҳшунос олим Абу Ҳафс Кабир Бухорий зиёратгоҳлари бу даврда энди шаҳар деворидан ичкарига жойлашди, яъни шаҳарнинг кенгайган қисмида мудофаа девори қурилаётганда муқаддас қадамжолар инобатга олинди, уларга даҳл қилмасликка ҳаракат қилинди. Шундай қилиб, XIX аср Бухоронинг меъморий қиёфаси асосан XVI асрда шаклланган. Шунингдек, бу даврда шаҳарга 11 дарвозадан қурилганлиги, ҳамда ҳар бир гузарнинг ўз мазори бўлганлиги ҳақида ёзилади.

XX аср бошларига келиб Бухорода шаҳар деворлари ичида, бозор ва турар жой массивларида 17 та қабристон ва девор ташқарисида яна етти та қабристон бўлган.

Илмий манбаларда шаҳар марказидаги Турки-жанди қабристонида эса қабрлар бир-бирининг устига устма-уст қўйилган ва бир неча қават

¹ Ремпель Л.И. Далёкое и близкое записи-Страницы жизни, быта, строительного дела, ремесла и искусства Старой Бухары.-Т.:Гафур Гулям,1982.-Б.106.

бўлганидан “сағана” қилиб ясалган қабрлар эса фақат ҳавода қолган эди. Минглаб гўрлар эса одамлар яшайдиган жойлар билан тутшиб кетган¹.

Хулоса қилиб айтганда, Бухоро шахрининг кенгайган қисмида ҳар гал янги мудофаа девори қурилатганда муқаддас қадамжолар инобатга олиниб, шу муқаддас қадамжо атрофи бўйлаб янги кўча, гузар ва маҳаллалар қад кўтарган ва муқаддас қадамжолар шаҳар ҳудудининг кенгайишига ва шаҳарнинг янги қисми вужудга келишига асос бўлиб шаҳар топографик таркибига айланиб борган.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Абу Бакр Муҳаммад ибн Жаъфар Наршахий Бухоро тарихи / форс-тожик тилидан А.Расулев таржимаси. – Тошкент: Шарк баёзи,1993. - 23-бет.
2. Беленицкий А.М., Бентович И.Б.,Большаков О.Г. Средневековый город Средней Азии.-Л.: Наука,1973.-Б.239.
3. Ремпель Л.И. Далёкое и близкое записы-Страницы жизни, быта, строительного дела, ремесла и искусства Старой Бухары.-Т.:Гафур Гулям,1982.-Б.106.
4. Сухарева О.А. Квартальная община позднефеодалного города Бухары.-Москва.:Наука,1976.-.С.226.
5. Умняков И.И. «К вопросу об исторической топографии средневековой Бухары» (сборник Туркестанского Восточного института, в честь проф. А. С. Шмидта, Ташкент, 1923),стр.148.
6. Жўраева Н.О. Бухоро шаҳри тарихий топографиясининг шаклланишида муқаддас зиёратгоҳларнинг ўрни.-Хива.://Вестник Хорезмской академии Маъмуна, 2019.- 41-бет
7. Jurayeva Nafisa Olimovna Features of the Historical Topography of the City of Bukhara.//Test Engineering & Management.2019.C.1356-1360

EQUAL RIGHTS FOR GIRLS AND BOYS IN UZBEKISTAN, SOCIAL PROJECTS AND INDIVIDUAL ENTREPRENEURSHIP OF ADOLESCENT GIRLS, INCOME

*Jurakulova M.S.
Counter Engineering Economics
academic lyceum 1st year student*

Annotation: On the equal rights of girls and boys in Uzbekistan, individual entrepreneurship of schoolchildren, financial freedom, social activism of adolescent girls, legal stability in the country, the experience of developed countries and the "Factory of Ideas".

Keywords: gender equality, innovation, social status, creative ideas of girls

¹ Ремпель Л.И. Далёкое и близкое записы-Страницы жизни, быта, строительного дела, ремесла и искусства Старой Бухары.-Т.:Гафур Гулям,1982.-Б.47.

	Креативлик – мустақил омил сифатидаги ижодий қобилият	
104.	<i>Жўраева Н.О.</i> Муқаддас қадамжолар топографиясининг муҳим масалалари	342
105.	<i>Jurakulova M.S.</i> Equal rights for girls and boys in Uzbekistan, social projects and individual entrepreneurship of adolescent girls, income	344
106.	<i>Zaripova R., Usanova B.</i> Biblioterapiyaning inson ongiga ta'siri	347
107.	<i>Yulia V. Z.</i> Psychological aspect of the modern school management	348
108.	<i>Ziyodullayeva G.Z., Panjiyeva N.N.</i> O'qituvchi mehnatini ilmiy tashkil etish	351
109.	<i>Ибодуллаева Д.Х.</i> Академик эшқак эшиш спорт турида психологик тайёргарлик	354
110.	<i>Ibragimova T.</i> Qaraqalpaq tili ra'nin oqi'ti'wda innovatsiyali'q interaktiv metodlardi'n a'hmiyetliligi	356
111.	<i>Ibrakhimova Z.SH., Toirova L.I.</i> Socio-psychological features of left-handed people	359
112.	<i>Ийманов Ж.С.</i> Ўзбекистоннинг Марказий Осиё давлатлари билан дипломатик муносабатларининг аҳамияти	362
113.	<i>Ikratjanova N.N.</i> Telefon o'yinlarini bolalar psixikasiga ta'sirining psixologik xususiyatlari	365
114.	<i>Ikromov N., Ravshanov R.</i> Die wichtigkeit pädagogischer und psychologischer technologien in der modernen bildung	371
115.	<i>Имомкулова Ф.</i> Отношение к экономическому кризису в семье	373
116.	<i>Inoyatova D.Sh., Mamanazarov O.Sh.</i> Psychological problems of modern higher education	378
117.	<i>Inomova G.M.</i> Understanding Educational Psychology	380
118.	<i>Inomova Sh.</i> Bolada mustaqil dars qilish va kitob o'qishni shakllantirish	382
119.	<i>Исламова С.</i> Ўқувчи-ёшлар психологик муаммоларини ҳал этишнинг самарали усуллари	384
120.	<i>Исматов С.С., Усмонов Э.Т.</i> Бухоро шаҳри ташқарисида жойлашган меъморий ансамбллар ва мажмуалар ҳудудларининг замонавий шаҳарсозлик таҳлили	387
121.	<i>Исматова Д.Т.</i> Глобаллашув шароитида ахборот-психологик хавфсизликни таъминлаш муаммолари	393
122.	<i>Ismoilova Z., Absalomov E.</i> Kichik maktab yoshidagi bolalarning liderlik qobiliyatlarini shakllantirish	395
123.	<i>Ismailova N.I.</i> Yoshlar salomatlik psixologiyasidan xabardormi?	397
124.	<i>Исроилов А.</i> Глобаллашув жараёнида қизларнинг оммавий маданият таъсиридан	399